תרי ותרי נינהו [א]אי ערער דפגם משפחה גלוי מלתא בעלמא הוא לעולם אימא לך ערער דגזלנותא וקאמרי [ב]הני ידעינן ביה דעבד תשובה א"ר זירא הא מלתא מרבי אבא שמיע לי ואי לאו רבי אבא דמן עכו שכחתה [ג]ג' שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהם צריכין למיכתב במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי אמר רב נחמן בר יצחק ואי כתב ביה שטרא דנן נפק לקדמנא בי דינא תו לא צריך ודלמא בית דין חצוף הוא וכדשמואל דאמר שמואל [ד]שנים שדנו דיניהם דין אלא שנקרא ב"ד חצוף דכתיב ביה בי דינא דרבנא אשי ודלמא רבנן דבי רב אשי כדשמואל סבירא להו [ה]דכתיב ביה ואמר לנא רבנא אשי:

מתני' [ו][ז]האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר [ח]ואם יש עדים שהיתה אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת [ט]אמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר [י]ואם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת [כ]ואם משנשאת באו עדים הרי זו לא תצא:

גמ' א"ר אסי מנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר מן התורה שנאמר [ל]את בתי נתתי לאיש הזה לאשה לאיש אסרה הזה התירה [מ]ל"ל קרא סברא היא הוא אסרה והוא שרי לה אלא כי איצטריך קרא לכדרב הונא אמר רב דא"ר הונא אמר רב [נ]מנין [ב]לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה למה לי מיבעי ליה לכדתני ר' יונה דתני ר' יונה את בתי נתתי לאיש הזה [ג]הזה [ס]ולא ליבם ת"ר [ד]האשה שאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני נאמנת והא שוויה לנפשה חתיכה דאיסורא אמר רבא בר רב הונא כגון [ה]שנתנה אמתלא לדבריה תניא נמי הכי אמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני אינה נאמנת ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת ומעשה נמי באשה אחת שהיתה גדולה בנוי וקפצו עליה בני אדם לקדשה ואמרה להם מקודשת אני לימים עמדה וקידשה את עצמה אמרו לה חכמים מה ראית לעשות כן אמרה להם בתחלה שבאו עלי אנשים שאינם מהוגנים אמרתי מקודשת אני עכשיו שבאו עלי אנשים מהוגנים עמדתי וקדשתי את עצמי וזו הלכה העלה רב אחא שר הבירה לפני חכמי' באושא ואמרו אם נתנה אמתל' לדבריה נאמנת בעא מיניה שמואל מרב אמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני מהו אמר ליה [ו]אף בזו אם נתנה אמתלא

תרי ותרי נינהו. כי אמרי לא גזל הוו להו תרי ותרי ולא מתכשר בהכי דקי"ל לקמן בפרקין (דף כו.) אין ערער פחות משנים: **דפגם משפחה.** שהעידו עליו שהוא עבד ועבד פסול לדין ולעדות ק"ו מאשה כדאמר בפ' החובל (ב"ק פח.): **גלוי מילתא בעלמא הוא.** משחתמו אמאי אין מעידין עליו אמאי חשד נוגע בעדות איכא הכא דבר זה צריכין הן לברר ודבר העשוי ליגלות הוא שיבדקו אחריו עד שיתברר הדבר ואין עדותן של אלו תלוי בהגדתן ואינן אלא מגלי דבר בעלמא: **דעבד תשובה.** והשיב את הגזלה: **ואי לאו רבי אבא דמן עכו.** שהזכירה לי לאחר זמן: **שכחתה.** שכחתיה: **ומת אחד מהן.** עד שלא חתמו: **צריכין למיכתב כו'.** דקיום השטר בשלשה והרואה שנים חתומין בו יאמר שבשנים קיימוהו: **ואי כתב ביה שטרא דנן נפק קדמנא בבי דינא תו לא צריך.** דלא מקרי בי דינא בציר מתלתא: **בי דינא דרבנא אשי.** אורחא דמילתא נקט שהוא היה ראש ישיבה במתא מחסיא בימי רב נחמן בר יצחק דהוא מרא דשמעתא דודאי בי דינא דרב אשי לא עבדין בתרין: **ואמר לנא רבנא אשי.** לאזדקוקי ליה ולקיומי דכיון דרב אשי גופיה הזקיקן איהו ודאי לתלתא אמר. ויש מפרשין ואמר לנא רבנא אשי תלתא נינהו ולא נהירא לי דאי רב אשי חד מנהון מאי ואמר לנא דכתבי ביה: **מתני' נשביתי.** לבין העובדי כוכבים: **וטהורה אני.** שלא נבעלתי לעובד כוכבים: **נאמנת.** ומותרת לכהן: **ואם משניסת באו עדים.** בגמרא [כג.] מפרש אהייא קאי: **גמ' נתתי לאיש אסרה.** לכל העולם דלא ידעינן למאן וכי אמר הזה התירה לו: **שנאמן לאסור את בתו.** כשהיא קטנה או נערה שבידו לקדשה כדאמרי' בפ' נערה שנתפתתה (מו:) מנין שאם אמר קדשתיה לפלוני שהוא נאמן לאוסרה על הכל: **את בתי נתתי.** אלמא בדידיה תליא נתינה והימניה קרא למימר הכי: **הזה למה לי.** כיון דלאו להפה שאסר מיבעי ליה: **ולא ליבם.** אם הוציא שם רע על נישואי אחיו שאין היבם נידון כמוציא שם רע ליענש במאה כסף והכי מוכח לקמן בפרק נערה [מו.]:

אמתלא

תרי ותרי נינהו. פירש בקונטרס וכי אמרי לא גזל הוו להו תרי ותרי ולא מתכשר בהכי וקשה דהכא איכא דרב הונא קיימינן דאית ליה (שבועות דף מז:) דזו באה בפני עצמה ומעידה דאית לן למימר אוקי גברא אחזקתיה ועוד דלרב חסדא דאמר (שם) בהדי סהדי שקרי למה לי מודה הכא דהאי גברא ממילא מתכשר שהרי אם כת אחת מאלו מעידה על אדם אחד שהוא פסול לרב חסדא דחשיב להו סהדי שקרי לא היתה נאמנת אע"ג דאין אדם מכחישה וכ"ש היכא דאיכא סהדי דמכחשי דלא מהימני וע"ק לר"י דקאמר אי ערער דפגם משפחה גלוי מילתא בעלמא הוא ופי' הקונט' דדבר העשוי ליגלות הוא שיבדקו עד שיתברר הדבר וזהו תימה איך יתברר הדבר לעולם כיון שאלו ב' אומרים שהוא עבד אין כל העולם יכולים להכחישן דתרי כמאה על כן נראה כפר"ח דלא איירי בעדות דיינין אלא בעדות אחרים וה"פ אם עד שלא חתמו קרא ערער על אחד מהם מעידים שנים מן השוק עליו וחותם דהוי כאילו ישבו בית דין אחר שהכשירוהו ולא בטל וועד המושב וחותמין משחתמו השנים ולא הספיק השלישי לחתום עד שקרא עליו ערער בא ערער וביטל וועד המושב של אותו ב"ד אע"פ שאחרי כן העידו אחרים שהוא כשר כיון שביטל ההוא מושב בטל וצריך לחזור ולהושיב ב"ד על כן ערער דמאי אי ערער דגזלנותא תרי ותרי נינהו ולא מיפסיל דאוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה וכיון דאיגלאי מלתא דמעולם לא היה פסול הרי לא היה בטל וועד המושב של אותו ב"ד אי ערער דפגם משפחה שאמרו עליו שהוא עבד ואלו מזימים אותם דאי אומרים שאינו עבד א"כ היה נפסל דליכא למימר אוקי גברא אחזקה דאם הוא עבד לא היה לו חזקת כשרות מעולם [ז]א"כ גלוי מילתא בעלמא הוא דכיון דאיגלאי מלתא דכשר היה מה איכפת לן בההוא ערעור ולא בטל וועד המושב לעולם ערער דגזלנותא ודקאמרי הנך סהדי ידעינן ביה דעבד תשובה וכיון דמודו לקמאי דגזלן הוא הוה ערער דידהו ערער ובטל וועד המושב דהואיל ואמת הוא שנפסל הוי בחזקת פסלות עד שנודע לנו כשרותו:

במותב תלתא כחדא הוינא וחד ליתוהי. פירוש צריך לכתוב וחד ליתוהי כיון דכתב בהדיא במותב תלתא הוינא ואין חותמין בו כי אם שנים אבל ודאי אם לא כתב וחד ליתוהי כשר תדע מדקאמר ואי כתב ביה בי דינא תו לא צריך ומיירי דלא כתב וחד ליתוהי מדפריך ודלמא ב"ד חצוף הוה: **ודלמא** רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו. פי' כמו שסובר שמואל בעלמא כן סבירא להו בקיום שטרות אבל שמואל מצי סבר שפיר דבקיום שטרות בעי ג' דהא רב נחמן סבר לה כשמואל בפ"ק דסנהדרין (דף ג. ושם) דשנים שדנו דיניהם דין ורב נחמן גופיה סבר דקיום שטרות בשלשה בפ' חזקת הבתים (ב"ב מ.) גבי ג' אגרות לחזקה:

מנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר מן התורה שנאמר את בתי נתתי לאיש וגו'. משמע דאין האב נאמן להתיר את בתו כשאסרה אלא מחמת מגו ותימה דאם בא אחד ואמר קדשתי את בתי ולאחר שעה או למחר אמר לפלוני קדשתיה לא יהא נאמן כיון דהשתא ליכא מגו ואומר ר"י דבענין זה שאינו סותר דבריו הראשונים מהימן אע"ג דליכא מגו והכא דריש מאת בתי הפה שאסר הוא הפה שהתיר כגון דקאי האיש שקידש לו קמיה וקאמר את בתי נתתי לאיש ושתיק דמשמע ודאי שאינו מכיר שזה אותו מדלא אמר את בתי נתתי לזה או לאיש הזה ביחד בלא הפסק מרונה הלכך לא יהא נאמן אחר כך אלא תוך כדי דבור דאיכא מגו ועוד אומר ר"י דאיכא למימר אפילו בכה"ג מהימן בלא מגו וקרא יתירא קדריש ואם אינו ענין כאן דאפילו לאחר זמן נאמן דסברא הוא שיהא נאמן לפרש למי נתנה אע"פ שלא פירש מתחלה שלא היה חושש לפרש תנהו ענין להיכא דאינו נאמן לאחר זמן שיהא נאמן בתוך כדי דבור במגו: [**מנין** לאב שנאמן לאסור וכו'. תימה מה צריך קרא תיפוק ליה דנאמן הואיל ובידו לקדשה כדאמר ביש נוחלין (ב"ב קלד:) בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן הואיל ובידו לגרשה וי"ל דהכא אין בידו כל כך דשמא לא ימצא אדם שיקדשנה (כדאיתא קדושין סד.) להכי איצטריך קרא ומיהו אם אמר על בתו בוגרת קדשתיה כשהיתה נערה או קטנה נראה דאינו נאמן דהשתא אין בידו כלל דאף על גב דלקמן בפ' נערה שנתפתתה (דף מו:) פריך ואימא הנ"מ קטנה אבל נערה אימי תיקדש נפשה לפי זה היה נ"ל דנאמן לאסור אפילו בשעה שאין בידו לקדשה דקרא בנערה כתיב ובעי למימר דאין בידו לקדשה ואת בתי נתתי כשהיתה קטנה וגזרת הכתוב הוא דנאמן אע"פ שאין בידו אבל לפי המסקנא לא נאמר כן]:

מסורת הש"ס

א) סנהדרין ג. ה: ל. פו:, ב) [בכורות לו.], ג) קדושין סד. [ע"ש], ד) לקמן מו., ה) [לקמן מו:], ו) [וכ"ה הראה מאי למימר בערער דפגם משפחה וכגון דקאמרי ידענו שנטהר, מיי' שם"ג], ז) [כ: ועי' תוס' שם ג. ד"ה ארכא].

◆

תורה אור השלם

א. וְאָמַר אֲבִי הַנַּעֲרָ אֶל הַזְּקֵנִים אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׂנָאֶהָ: דברים כב טז

◆

גליון הש"ס

גמ' למה לי קרא סברא. ב"ק מו ע"ב נדה כה ע"א:

◆

מוסף רש"י

ב"ד חצוף. שעברו על תקנת חכמים (סנהדרין ג.). האשה שאמרה אשת איש הייתי. ולא היינו מוחזקין בה שהיא אשת איש מעולם, וגרושה אני נאמנת. ומותרת להנשא (בכורות לו.). לאיש אסרה. על הכל שאין אנו יודעים למי, וכי אמר הזה התירה לזה (קדושין סד.). הזה ולא ליבם. אין יבם שהוציא שם רע על נשואי אחיו בכלל פרשה זו לטעון טענת בתולים (לקמן מו.).

◆

תוספות רי"ד

תרי ותרי נינהו פי' ועד שלא חתמו אמאי מעידין והא אין ערער פחות מב' שאין משגיחים בדברי היחיד וכיון שב' אומרים גזלן הוא ואלו אומרים שלא גזל הו"ל תרי ותרי וכל תרי ותרי הו"ל ספיקא דאורייתא ובספיקא דאורייתא לא אמרינן אוקי גברא אחזקתיה כדאמרינן לקמן בפירקין וכיון דהאידנא איתוקם בספק גזלן היכי מחתמינן ליה ומפקינן ממונא אפומיה הלכך אע"פ שלא חתמו לא יכלו להכשירו ואי ערעור דפגם משפחה גלוי מילתא בעלמא הוא ואפי' משחתמו מעידים פי' ערעור דפגם משפחה שאלו השנים שבאו לפוסלו לא העידו עליו עדות ברורה אלא העידו שבמשפחתו נטמע שם עבד שהוא פסול לעדות וכל המשפחה בחזקת שהוא ספק פסול שמא מזרע אותו עבד נולד ואלה מעידים שזה אינו מן המספיקין דברי לן שמיוחס כשרות הוא בא ואינן מכחישין את העדים אלא מוציאים את זה מספק פסול שלא יהיה מסופק כשאר כל בני המשפחה והוא גילוי מילתא שיכול להתברר ע"פ אחרים שנבדוק אחריו ויתברר אם נולד מן הכשרים או מן הפסולין ובמילתא דעביד לגלויי לא משקרי אינשי והלכך אע"פ שחתמו הן נוגעים בעדות נאמנים דבאיזה עדות אינן נאמנין בדבר שלא נוכל להתברר על ידי אחרים כ"א על פיהם כדלקמן שמעידין שעשה תשובה שאין מכירין תשובתו אלא הם אבל ייחוס האדם דהוא מילתא דעביד לגלויי ע"פ אחרים אע"פ שהן נוגעים בעדותן נאמנים הם. לעולם ערער דגזלנותא וקאמרי הני ידעי' ביה דעשה תשובה שהחזיר את הגזילה ואין כאן משום הכחשה הלכך עד שלא חתמו מעידין עליו וחותם ומשחתמו שהן נוגעים בעדות אין מעידין עליו וחותם עי' בסה"ה בערך מ"ר: א"ר זירא האי מילתא מר' אבא שמיעא לי שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן צריכים למיכתב במותב תלתא כחדא הוינא וחד ליתוהי פי' צריכים להודיע למה לא חתם הג' שיש לך לומר הא' היה קרובו או פסול ומפני זה לא חתם ובעבור זה האשרתא היא פסולה והמורה

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פי"ו מהלכות עדות הלכה ז טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף לז:
נה ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף סו:
נו ג ד מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף לט:
נז ה מיי' פי"ב מהלכות גירושין הלכה א סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן קנב סעיף ו:
נח ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:
נט ז ח מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכה כא סמג לאוין קכא טוש"ע אה"ע סימן ז סעיף ד:
ס ט מיי' שם הלכה כב טוש"ע שם סעיף ו:
סא י מיי' פ"ט מהלכות אישות הל' י ופי"ח מהלכות איסורי ביאה הלכה כד סמג עשין מ טוש"ע אה"ע סימן לו סעיף כא:
סב כ מיי' פ"ג מהל' נערה בתולה הלכה ט סמג עשין כה:
סג ל מ מיי' פ"ט מהל' אישות הלכה לא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן מו סעיף ד:
סד נ מיי' פ"ד מהלכות איסורי ביאה הל' י סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סימן קפה סעיף ג:

◆

תוספות רי"ד (המשך)

פי' צריכים לכתוב קודם שיחתמוהו דקיום שטרות בשלשה והרואה ב' חתומים יאמר שבשנים קיימוהו ואי כתיב [ביה] הא שטרא דנן נפק קדמנא בבי"ד תו לא צריך דלא מקרי ב"ד בציר מתלתא. והגאון פי' אם כתבו בפנינו בב"ד הנפק שטרא דנן ואע"ג דלא כתבו במותב תלתא תו לא צריך למכתב וחד ליתוהי דסתם ב"ד כשרי' משפט ולא פסולים ולא קרובים ומקשינן דלמא ב"ד חצוף הוא דאמר שמואל שנים שדנו דיניהם דין אלא שנקרא ב"ד חצוף פי' והאשתא בטילה דלית הלכתא כשמואל אלא כר' אבהו דאמר אין דיניהם דין ומהדר דכתיב ביה בי דינא דרבנא אשי פי' ב"ד מומחה שבדור והמורה פי' אורחא דמילתא נקט שהוא היה ראש ישיבה במתא מחסי' בימי רבנא"י דהוא מרה שמעתתא ובודאי בי דינא דר' אשי לא עביד בתרין ומקשי' ודלמא ב"ד דר' אשי כשמואל ס"ל ואין הלכה כמותן ומהדר דכתיב ביה ואמר לנא רבנא אשי פי' רב אשי צוה לנו להזקק לו וכיון שע"פ ר"א עשו בוודאי ב' ג' היו דר"א לא טעה בדשמואל דלית הל' כוותיה וכ"ש אם כתבו בבי ב"ד במותב תלתא כחדא הוינא דתו ליכא למיחש לא לדשמואל ולא לקרוב ופסול שחותמים בו שנים ואין צריכין לומר וחד ליתוהי ודוקא אם מת אבל אם חי צריך לחתום שלא יאמרו השנים שהעידו בפניהם חתמו והשלישי לא העידו בפניו ומש"ה לא חתם והאשתא בטלה: מתני' האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים שהיא אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת. ת"ר אמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני אינה נאמנת ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת ומעשה באשה אחת שהיתה גדולה בנוי וקפצו עליה בני אדם לקדשה וא"ל מקודשת אני לימים עמדה וקדשה א"ע א"ל חכמים מה ראית א"ל בתחלה שבאו עלי בני אדם שאינם מהוגנים אמרתי מקודשת אני עכשיו שבאו עלי בני אדם שהן הגונים לי עמדתי וקדשתי את עצמי וזו הלכה העלה ר"א שר הבירה לפני חכמים ואמרו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת בעא מיניה שמואל מרב אמרה טמאה אני פי' נדה וחזרה ואמרה טהורה אני מהו א"ל אף בזו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת:

חזרה